

УДК 343.37:630(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.3.90>

МОТИВИ ТА МОТИВАЦІЯ КРИМІНАЛЬНО ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ У СФЕРІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Ступник Я.В.,*кандидат юридичних наук, доцент,**завідувач кафедри кримінального права**та правоохоронної діяльності**ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ORCID: 0000-0001-8024-9735

e-mail: yaroslav.stupnik@uzhnu.edu.ua

Ступник Я.В. Мотиви та мотивація кримінально протиправної поведінки у сфері лісового господарства в Україні.

Стаття присвячена дослідженню мотиваційної структури індивідуальної кримінально протиправної поведінки у сфері лісового господарства України. Проаналізовано феномен лісової злочинності як проблему глобального значення, що набуває особливої гостроти в умовах воєнного стану через зменшення контролю з боку уповноважених органів та активізацію тіньових схем у лісовій сфері. Встановлено сутнісні характеристики мотиваційної структури кримінально протиправної поведінки у лісogосподарській галузі та виявлено типові мотиви, що детермінують вчинення кримінальних правопорушень у досліджуваній сфері.

У статті детально розглядається механізм індивідуальної кримінально протиправної поведінки як динамічна система психічної та фізичної активності особистості злочинця, що включає п'ять основних елементів: умови формування особистості, мотивацію, конкретну життєву ситуацію, рішення про вчинення злочину та сам процес вчинення злочину. Особлива увага приділяється мотивації як внутрішньому стрижню генезису механізму злочинної поведінки. Виокремлено та охарактеризовано типові мотиви кримінальних правопорушень у сфері лісового господарства. Встановлено, що абсолютно домінуючим є корисливий мотив, який проявляється у прагненні до збагачення через кримінальну експлуатацію природних ресурсів. Корисливість розглядається через призму економічних інтересів та потреб особи як біологічної істоти та соціально-економічного агента. Поряд з корисливим мотивом, автор виділяє інший утилітарний мотив – прагнення вилучення з деревини корисливих властивостей поза спонукую до збагачення (для опалення, будівництва, особистих потреб). До неутилітарних мотивів віднесено мотив забезпечення безпеки та приналежності, який зустрічається вкрай рідко і виражає прагнення до безкорисливого задоволення потреб інших осіб.

Окремо досліджується нігілістичний мотив, властивий необережним кримінальним правопорушенням у лісogосподарській сфері, що виникає при невиконанні чи неналежному виконанні службових обов'язків. Цей мотив розглядається як складний мотиваційний комплекс, в якому поєднується самовпевненість як вираз самоактуалізації та знецінення ролі благ, поставлених під охорону кримінального закону.

Ключові слова: лісова злочинність, мотивація злочинної поведінки, корисливий мотив, механізм кримінально протиправної поведінки, лісове господарство, кримінальні правопорушення, запобігання злочинності.

Stupnyk Y.V. Motives and motivation of criminally unlawful behavior in the forestry sector in Ukraine.

The article is devoted to the study of the motivational structure of individual criminally unlawful behavior in the forestry sector of Ukraine. The phenomenon of forest crime is analyzed as a problem of global importance, which acquires particular acuteness in conditions of martial law due to the reduction of control by authorized bodies and the activation of shadow schemes in the forestry sector. The essential characteristics of the motivational structure of criminally unlawful behavior in the forestry sector are established and typical motives that determine the commission of criminal offenses in the studied sector are revealed.

The article examines in detail the mechanism of individual criminally unlawful behavior as a dynamic system of mental and physical activity of the criminal personality, which includes five main elements: conditions for the formation of the personality, motivation, specific life situation, decision to commit a crime and the process of committing a crime itself. Special attention is paid to motivation as the

internal core of the genesis of the mechanism of criminal behavior. Typical motives of criminal offenses in the field of forestry are identified and characterized. It is established that the absolutely dominant is the self-interested motive, which manifests itself in the desire for enrichment through the criminal exploitation of natural resources. Self-interest is considered through the prism of the economic interests and needs of a person as a biological being and a socio-economic agent. Along with the self-interested motive, the author identifies another utilitarian motive - the desire to extract self-interested properties from wood beyond the incentive to enrich (for heating, construction, personal needs). The motive of ensuring security and belonging, which is extremely rare and expresses the desire to selflessly satisfy the needs of other people, is attributed to non-utilitarian motives.

Separately, the nihilistic motive inherent in careless criminal offenses in the forestry sector, which arises from failure to perform or improper performance of official duties, is investigated. This motive is considered as a complex motivational complex, which combines self-confidence as an expression of self-actualization and devaluation of the role of goods protected by criminal law.

Key words: forest crime, motivation of criminal behavior, self-interested motive, mechanism of criminally unlawful behavior, forestry, criminal offenses, crime prevention.

Постановка проблеми. Значущим фактором деструкції лісових ресурсів в Україні та у світовому масштабі залишається протиправна діяльність у лісогосподарській галузі. Масштабні обсяги нелегальної лісозаготівлі, кримінальні ланцюги постачання, корупційні механізми супроводу незаконної діяльності перетворюють феномен лісової кримінальності на проблему глобального значення. Протидія цьому явищу набуває стратегічного політичного, економічного та екзистенційного виміру як для національної безпеки України, так і для світової спільноти в планетарній перспективі.

В умовах воєнного стану ця проблема набуває особливої гостроти. Зменшення рівня контролю з боку уповноважених органів, перерозподіл сил і ресурсів на забезпечення обороноздатності держави, а також активізація тіньових схем у лісовій сфері створюють сприятливі умови для вчинення протиправних дій як окремими особами, так й організованими злочинними об'єднаннями [1, с. 31].

Мета статті полягає у встановленні сутнісних характеристик мотиваційної структури індивідуальної кримінально протиправної поведінки у сфері лісового господарства та виявленні типових мотивів, що детермінують вчинення особою кримінальних правопорушень у досліджуваній галузі.

Стан опрацювання проблематики. Теоретичною основою дослідження стали праці таких вчених, як О.М. Бандурка, О.Ю. Дрозд, С.П. Лисак, О.М. Литвинов, В.К. Матвійчук, О.В. Мельник, В.О. Навроцький, Ю.В. Орлов, А.В. Савченко, П.Л. Фріс та інших. Водночас, беручи до уваги появу нових різновидів злочинної діяльності у сфері лісового господарства, наукове вивчення цієї проблеми потребує подальшого поглиблення, що в свою чергу підкреслює теоретичну та практичну значущість цієї наукової розвідки.

Виклад основного матеріалу. У кримінології термін «механізм» зазвичай використовується як для опису процесів, так і під час розгляду таких важливих питань, як детермінація та генезис індивідуальної поведінки осіб, які вчиняють злочини. Його застосування для аналізу кримінального правопорушення як події, розтягнутої в часі й просторі, насиченої суб'єктивними переживаннями, раціональними розумовими операціями, ускладненнями психіки й гамою факторів зовнішнього середовища, видається цілком виправданим, адже дозволяє виявити глибинні й водночас безпосередні причини та наближені до них умови кримінальної активності.

Слід зауважити, що кримінальне правопорушення є результатом людської поведінки, а тому повноцінно дослідити механізм злочину як те, що призводить до поведінки, яка негативно оцінюється законодавцем у законі про кримінальну відповідальність, об'єктивно неможливо без формування чітких уявлень про механізм поведінки (діяльності) та, власне, поведінку як таку. У цьому контексті варто зазначити, що в психології під поведінкою людини мається на увазі властива їй взаємодія з оточуючими предметами й навколишнім середовищем. Із точки зору психології, звідки в кримінологію і прийшло поняття «індивідуальна поведінка», остання розуміється як система поведінкових актів, пов'язана з особливостями психіки кожної окремої людини, що проявляються в її характері, темпераменті, потребах і здібностях [2, с. 93-94].

Механізм індивідуальної кримінально протиправної поведінки – динамічна, відкрита система психічної та фізичної активності особистості злочинця у конкретних соціальних умовах, що відображає взаємопов'язану послідовність станів, дій, обставин, результатом розгортання яких є злочин. Цей механізм є відкритою системою, як і всі системи, що існують у реальному світі. Отже, на розвиток взаємодії його елементів, що призводить до злочинного результату, впливає значна кількість факторів. Однак їх вплив є неоднаковим, що дозволяє виділяти основні та другорядні фактори, а головне – об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Злочинна поведінка завжди вивчається в

двох аспектах: як об'єкт соціальних зв'язків і впливів і як форма втілення активної, цілеспрямованої, перетворюючої діяльності індивіда із психологією, що сформувалася [2, с. 94].

Установлення суті злочинної поведінки як наслідку взаємодії відповідних суб'єктивних та об'єктивних явищ і процесів передбачає необхідність виокремлення складових елементів механізму злочинної поведінки. Основними елементами механізму злочинної поведінки є: 1) умови формування особистості; 2) мотивація; 3) конкретна життєва ситуація; 4) рішення про вчинення злочину; 5) сам процес вчинення злочину (поведінковий акт) [3, с. 76-77]. Що стосується взаємодії названих елементів механізму індивідуальної кримінально протиправної поведінки, то у більшості випадків головна роль у структурі названої системи відводиться мотивації, яка вважається внутрішнім стрижнем генезису згаданого механізму. При цьому мотивація розглядається водночас як процес і як сукупність мотивуючих факторів. Ухваленню рішення про вчинення акту поведінки відводяться прогностична та спонукальна функції, що чинять визначальний вплив на обрану модель поведінки [2, с. 95].

Фундаментальною глибинною основою мотивації злочинної поведінки є зміст і структура сфери незадоволених екзистенціальних смисложиттєвих потреб особистості. Неможливість задовольнити або недостатня задоволеність різних потреб людини зумовлює виникнення в неї почуття неповноцінності (винятковості). Відповідно, поряд з актуалізованою необхідністю задоволення відповідної потреби (потреб) у свідомості людини виникає й закріплюється установка на відновлення свого соціального статусу, тобто потреба в ствердженні та (або) самоствердженні. Отже, повна або часткова незадоволеність смисложиттєвих потреб у ствердженні та самоствердженні в поєднанні з особистісними комплексами та індивідуальними біофізіологічними особливостями особистості складають базову основу мотиваційної сфери злочинної поведінки. Специфіка несвідомого аспекту мотиву злочинної поведінки полягає в злочинній дії, що заміщує та задовольняє потреби в ствердженні та самоствердженні особистості злочинця через механізм психічної та соціальної компенсації [3, с. 77].

Принагідно зауважимо, що дослідження мотивації людської діяльності загалом та кримінально протиправної поведінки, зокрема відноситься до числа одних з найбільш складних завдань, як теоретичному, так і прикладному аспектах. Ведучи мову про кримінологічну специфікацію вчення про мотиви і мотивацію поведінки, то додаткові труднощі пов'язуються з численними спробами юристів, кримінологів адаптувати психологічні знання під предмет свого дослідження. І далеко не завжди ці спроби є успішними, обґрунтованими. Тому на сьогоднішній день кримінологічна наука, а так само й кримінально-правова, рясніє різнобарв'ям підходів як до визначення мотиву як такого, так і до класифікації мотивів кримінально протиправної поведінки. Можна констатувати навіть певну методологічну розгубленість, плутанину, що тягне за собою профанацію чималої кількості наукових досліджень. Вчені нерідко не обтяжують себе задачею у здійсненні розмежування між мотивом, мотиваційним комплексом, мотивацією, ціллю, потребою, інтересом, емоцією, афектом, рефлексом, інстинктом тощо. В результаті кожен, хто стає до вивчення мотивів того чи іншого виду кримінального правопорушення зіштовхується з купою суперечливої, неупорядкованої юридичної літератури, що презентує настільки семантично строкату палітру мотивів кримінальної активності, що повсякчас доводить докладати чимало зусиль аби дістатися дійсного змісту спонуки, який черговий дослідник взявся поійменувати на свій манер.

Так, наприклад, О.М. Литвинов наголошує, що основними факторами мотивації вчинення більшості злочинів є яскраво виражене спотворене самолюбство, а також егоїстичні та аномально-честолюбні потреби, інтереси й схильності злочинця, інтегровані в його життєвий стиль особистості, що характеризується аналогічними життєвими установками й цінностями. Фундаментальною ж основою мотиву злочинної поведінки є домінуюча пристрасть як центральна полікомпонентна складова особистості злочинця, опосередкована її життєвим стилем і актуальним емоційним станом (ситуативно-детермінованими почуттями та емоціями). Мотивація вчинення злочинів – це опосередкований складною сукупністю біосоціальних факторів процес актуалізації внутрішньої готовності (психологічної схильності) до вчинення злочинного діяння, обумовлений домінуючою пристрастю та реалізований у зовнішній сприятливій для її вираження конкретній життєвій ситуації [3, с. 78]. Як бачимо науковець веде мову про пристрасті, емоційні стани, внутрішню готовність, психологічні схильності і т. д. Як видається, в цьому переліку психологічних явищ, феноменів мотив і мотивація губляться.

П.Л. Фріс веде мову про такі мотиви: 1) антисоціальні (політичні, насильницько-агресивні, корисливі, корисливо-агресивні та ін.); 2) асоціальні (егоїстичні, анархо-індивідуалістичні та ін.); 3) псевдосоціальні (мотиви окремих соціальних груп, які суперечать кримінально-правовим нормам, інтересам окремих осіб та суспільства в цілому); 4) протосоціальні (в разі переростання соціально прийнятних мотивів у мотиви злочину (наприклад, у разі вчинення злочину під час перевищення меж необхідної оборони та ін.) [4, с. 79].

Автори академічного курсу «Кримінологія» (2018) воліють оперувати такою класифікацією мотивів:

- за видами активності людини (професійні, суспільно-політичні, навчально-пізнавальні, злочинні);
- за часом проявлення (постійно, тривало, короткочасно або ситуативно діючі мотиви);
- за силою проявлення (сильні, помірні, агресивні, слабкі, впливові, не впливові);
- за критеріями їх змісту (естетичні, ідейні, моральні мотиви, аморальні);
- за критеріями рівня регуляторної функції (колективістські мотиви, мотиви члена злочинної групи, егоїстичні, корпоративні) [2, с. 97].

Зважаючи на ці обставини і для того, щоб додати ясності дослідженню мотивів кримінальних правопорушень у сфері лісового господарства, ми змушені хоча б побіжно, але описати базові загальнотеоретичні психологічні положення, які присвячені питанню мотивів та мотивації людської поведінки, й потім перекласти їх на площину кримінологічного дискурсу і відповідних завдань.

Одним з останніх комплексних досліджень мотиву у вітчизняному кримінальному праві є праця А.В. Савченка «Мотив і мотивація злочину», в якій вчений на підставі аналізу різних наукових підходів доходить висновку, що під мотивом слід розуміти «інтегральний психічний утвір, який спонукає особу до вчинення суспільно небезпечного діяння та є його підставою» [5, с. 14]. Дане визначення, попри безсумнівне глибоке теоретичне обґрунтування видається дискусійним через його до певної міри узагальнений, неконкретизований характер, обтяженість феноменологічною складовою.

Разом з тим, не ставлячи перед собою мету дослідження змісту й сутності мотиву і мотивації як таких, вважаємо найбільш виваженою позицію Ю.В. Орлова, який констатує, що динамічна характеристика (механізм) процесу розгортання поведінкової активності охоплює: а) актуалізацію потреби, яке викликає почуття незадоволеності. Останнє може відбуватися як в усвідомленій формі джерел такого відчуття, так і у неусвідомлених формах у виді тривожності, бажання; б) активізацію вольових процесів, спрямованих, по-перше, на пошук предмету, який здатен задовольнити потребу (вольова фаза *цілепокладання*) та, по-друге, на консолідацію фізичних, психічних зусиль та визначених форм поведінки у коректних життєвих обставинах, спрямованих на досягнення поставленої мети [6, с. 119].

Відтак, категорія мотиву є неонтологічною, адже не відповідає реально існуючим нервово-психологічним процесам, консолідує описані ґносеологічно та функціонально автономні стани, процеси психіки та поняття, що їм відповідають. Об'єднуючи потребнісно-динамічну сферу, волю, вольову діяльність та цілепокладання, мотив характеризує загальну спрямованість поведінки на основі специфічного емоційного цілеспрямованого стану, обумовленого дією волі задля задоволення актуалізованої в конкретній ситуації потреби. На підставі цього під мотивом розуміти науковий конструкт, який відображає у єдиній ланці психічної активності потребу, волю та мету (цілі) [7, с. 146].

Звертаючись безпосередньо до проблеми мотивів кримінальних правопорушень у сфері лісового господарства, не можна не відмітити, що, з огляду на предметно-діяльнісне різноманіття останніх, формується відповідне мотиваційно-плюралістичне підґрунтя кримінально протиправної поведінки. Однак, не зважаючи на це, абсолютно переважаючим для всі цих кримінальних правопорушень є корисливий мотив.

Корисливий мотив є домінуючим для лісової злочинності. Кримінальна експлуатація природи має в своїй основі прагнення до збагачення через обернення благ природи на предмети мінової вартості. В цьому проявляється перш за все дія економічних інтересів осіб кримінальних правопорушників у їх соціальній діяльності.

Забезпечення економічних інтересів може слугувати мотивом економічної діяльності особи або групи осіб, що реалізується через законну або незаконну економічну діяльність. Таким чином, з позиції оцінки мотивів людини та соціальних груп до економічних злочинів усі види потреб можна згрупувати так:

- потреби людини, які стосуються забезпечення її фізіологічного розвитку;
- потреби людини, що пов'язані із її становищем у суспільстві.

Відповідно до цього людину варто розглядати як біологічну істоту та як члена суспільства. Виходячи з цього усі рівні піраміди потреб можливо представити у вигляді двох напрямів, а саме:

- ті які характеризують людину як фізичну істоту;
- ті які характеризують людину як соціально-економічного агента [8].

Певна річ, історично так склалося, що природа трансформується людиною, використовується нею для забезпечення її потреб необхідною ресурсною базою. І це є нормальним. Проте норма переходить у патологію, коли розумне використання, засноване на ідеї партнерських відносин з

Природою, набуває ознак експлуатації, коли природне благо підкорюється устремлінню до особистої наживи, підминається корисливостію.

Інший утилітарний мотив – прагнення вилучення з деревини корисливих властивостей поза спонукую до збагачення. Так, у 2020 році чоловік звільнився з місць позбавлення волі – де він 7 років відбував покарання за умисне вбивство. По відбуттю строку покарання, він вирішив зрубати кілька дерев з метою опалення свого помешкання.

Біля залізничних колій, він, порушуючи порядок заготівлі деревини, звичайно, що не маючи маючи спеціального дозволу (лісорубного квитка або ордера), за допомогою двох бензопил здійснив порубку семи дерев – двох дубів і п'яти акацій різного діаметру. В цей час туди прибули працівники поліції, які вилучили зрізані дерева та бензопили. У скоєному чоловік розкався. Суд встановив розміри дерев (діаметри пня) та їх характеристики (що вони були сироростучими), та відповідно до постанови КМ України № 655 від 23.07.2008 «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу» прорахував, що чоловік заподіяв шкоду державним інтересам в особі АТ «Українська залізниця» на загальну суму 70350,44 грн., отже спричинив тяжкі наслідки [9].

Також нерідко незаконно вирубані дерева використовуються кримінальними правопорушниками для свої особистих побутових потреб, не пов'язаних з опаленням: будівництво, ремонт тощо. На нашу думку, такі випадки охоплюються корисливою мотивацією.

Неутилітарний мотив забезпечення безпеки та приналежності. Зустрічається вкрай рідко та є вираженням прагнення особи кримінального правопорушника до безкорисливого (а тому й неутилітарного) задоволення потреб інших осіб. Фактично йдеться про деякий тип «благородного» кримінального правопорушника. Звісно – це умовність, бо навіть деяка художня. Менше з тим йдеться про особливу, специфічну мотивацію, яка має враховуватись при визначенні способу кримінально-правового реагування.

Нігілістичний мотив, що лежить в основі невиконання чи неналежного виконання службових обов'язків, в результаті чого стається незаконна порубка лісу чи вчинення іншого кримінального правопорушення у сфері лісового господарства. Наприклад, через невиконання протипожежних робіт відбувається знищення вогнем лісу. Або через недбале вимірювання площ, визначених під рубку, відбувається вирубка на тих площах, які для цього не призначені, чим заподіюється шкода довкіллю.

Нігілістичний мотив є складним, інтегрованим. Ба більше: радше варто говорити про нігілістичний мотиваційний комплекс, властивий для необережних кримінальних правопорушень, в якому поєднується самовпевненість, як вираз дії мотиву самоактуалізації (самоствердження), та знецінення ролі благ, поставлених під охорону, регульованих службовою діяльністю за посадою у сфері лісового господарства.

Таким чином, мотивація кримінальних правопорушень у сфері лісового господарства демонструє складну структуру, в якій, втім, унаочнюється домінування корисливих мотивів, а також (в меншій мірі) неутилітарних мотивацій та нігілізму. Ці обставини мають бути враховані при розробці індивідуальних заходів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері лісового господарства.

Висновки. Проведене дослідження дозволило комплексно розкрити сутнісні характеристики мотиваційної структури індивідуальної кримінально протиправної поведінки у сфері лісового господарства України. Встановлено, що механізм такої поведінки являє собою складну динамічну систему психічної та фізичної активності особистості злочинця, центральним елементом якої виступає мотивація як внутрішній стрижень генезису злочинної поведінки. У контексті сучасних викликів, особливо в умовах воєнного стану, коли знижується рівень контролю з боку державних органів та активізуються тіньові схеми в лісовій галузі, розуміння мотиваційних механізмів набуває критичного значення для ефективної протидії лісовій злочинності.

У результаті аналізу типових мотивів кримінальних правопорушень у сфері лісового господарства виявлено чітку ієрархію спонукальних чинників. Абсолютно домінуючим є корисливий мотив, який проявляється у прагненні до збагачення через кримінальну експлуатацію лісових ресурсів та обумовлюється економічними інтересами правопорушників як біологічних істот та соціально-економічних агентів. Поряд із корисливим мотивом визначено інший утилітарний мотив – прагнення до використання деревини для задоволення побутових потреб (опалення, будівництво) без мети збагачення, що також має економічне підґрунтя, але характеризується меншою суспільною небезпекою.

Окрему групу становлять неутилітарні мотиви, зокрема рідкісний мотив забезпечення безпеки та приналежності, який виражається у прагненні до безкорисливого задоволення потреб інших осіб. Специфічним є нігілістичний мотиваційний комплекс, властивий необережним кримінальним правопорушенням у досліджуваній сфері, що виникає при невиконанні або неналежному виконанні службових обов'язків. Цей комплекс поєднує самовпевненість як вираз самоактуалізації та знеці-

нення ролі благ, охоронюваних кримінальним законом, що створює особливі виклики для кримінально-правового реагування.

Таким чином, мотиваційна структура кримінальних правопорушень у сфері лісового господарства характеризується складністю та багатовимірністю, з очевидним домінуванням корисливих спонук при наявності інших мотиваційних комплексів. Виявлені закономірності мають принципове значення для розробки диференційованих та індивідуалізованих заходів запобігання лісовій злочинності, оскільки дозволяють враховувати специфіку мотиваційної сфери різних категорій правопорушників. Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення впливу воєнного стану на трансформацію мотиваційної структури лісової злочинності та розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення системи запобіжних заходів з урахуванням виявлених мотиваційних особливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дрозд О.Ю. Злочини проти лісових ресурсів, учинені в співучасті (ст. 246 КК України): аналіз судової практики. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 31–40. URL: <https://naukaipravoohorona.navs.edu.ua/index.php/naukaipravoohorona/article/view/1893>.
2. Кримінологія. Академічний курс / Кол. авторів; за заг. ред. О.М. Литвинова. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. 588 с.
3. Литвинов О.М. Механізм злочинної поведінки // Велика українська кримінологічна енциклопедія. У 2 т. Т. 2: М-Я / редкол.: В.В. Сокурєнко (голова), О.М. Бандурка (співголова) та ін.; наук. ред. О.М. Литвинов. Харків: Факт, 2021. 870 с.
4. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник. Київ: Атіка, 2004. 296 с.
5. Савченко А.В. Мотив і мотивація злочину : монографія. К.: Атіка, 2002. 144 с.
6. Орлов Ю.В. Мотив як ознака суб'єктивної сторони складу злочину: сутність та питання доцільності законодавчого закріплення. *Право і безпека*. 2011. № 4. С. 116–120. URL: <https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB>.
7. Орлов Ю.В. Політико-кримінологічна теорія протидії злочинності: монографія. Х.: Діса Плюс, 2016. 656 с.
8. Грицишен Д.О., Супрунова І.В., Лисак С.П. Економічна злочинність як суспільне явище та загроза державній безпеці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 4. С. 140–151. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7271&i=19>.
9. Вирок Балтського районного суду Одеської області. Справа № 493/977/21 від 21.10.2021 р. URL: [https://protocol.ua/ru/virok_zh_7_zrubanih_derev_5_rokiv_pozbavlennya_voli_\(baltskiy_rayonniy_sud_odeskoi_oblasti_sprava_493_977_21_vid_21_10_2021_r_\)/?fbclid=IwAR3pYpHE9ejdKzFaJfPos8aPE7m9Dqan2ngPwD37eWfugGxMzqjAfJAFGnU](https://protocol.ua/ru/virok_zh_7_zrubanih_derev_5_rokiv_pozbavlennya_voli_(baltskiy_rayonniy_sud_odeskoi_oblasti_sprava_493_977_21_vid_21_10_2021_r_)/?fbclid=IwAR3pYpHE9ejdKzFaJfPos8aPE7m9Dqan2ngPwD37eWfugGxMzqjAfJAFGnU).